

# **Badische Landesbibliothek Karlsruhe**

**Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe**

## **Dan. Stalii Regulae Philosophicae explicatae & Orationes aliquot**

**Stahl, Daniel**

**Jenae, 1662**

Regula II. Finis melior est mediis ad finem

**urn:nbn:de:bsz:31-102400**

bonum, quatenus videt, eo se vitam redimere, aut ad summum dignitatis gradum ascendere posse; quæ quidem ipse vero Dei cultui præfert & pro majoribus ducit bonis.

## REGULA II.

*Finis melior est mediis ad finem.*

I. Vel quod eodem recidit, propter quod aliquid expeditur, melius est eò, quod propter ipsum expeditur. III. Top. c. I. I. Eth. c. V. I. Magn. Mor. cap. II. VII. Pol. c. I. ut fanitas medicamentis, victoria prælio, portus navigatione melior est. *οἱ χαρῆντες καὶ πρᾶξινοι* ait, Aristoteles, honores appetunt propter virtutem, ut nimirum se ipsos probos & virtute præditos esse probent. Virtus igitur ex eorum sententiâ est melior, & per consequens summum bonum in honore ab illis constitui nequit.

II. Ratio autem Regulæ potest assignari hæc: Quicquid appetibile est, bonum est, ut passim Aristoteles, cum appetibile vel sit ratio formalis boni vel tanquam proprium *πρὸς* eam sequatur. Ergò quod magis est appetibile, est magis bonum, juxta illud: *sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis*. At finis est magis appetibilis, quàm media, quia propter ipsum media appetuntur. Sed propter quod unumquodque tale est, illud magis tale est.

III. Sed objicitur I. Sunt, qui bonarum literarum studiis incumbunt, aut in bello egregiè rem gerunt, aliasve præstantissimas functiones obeunt, nullam

nullam a  
aut ad sum  
tè mediis

IV. II.

quus exp  
gotia don  
motus, m  
tiores esse

V. III.

peratio, c  
ratio, aut  
ctione. I.  
ipso hor

VI. IV.

vidant d  
terram, q

VII. A

perfectio  
tus, & ju  
ordinari  
imperfec  
sum, & à  
ram pos  
mentem  
spatans,  
poris &  
quod hæ  
mnes be  
beant p  
argumes

nullam aliam ob causam, quàm ut inde ditescant aut ad summas dignitates evehantur, qui fines certè mediis illis deteriores sunt.

IV. II. Ferræ finis est sectio, oculi videre, equus experitur ad iter, servus ad expedienda negotia domestica. Hos fines, tanquàm actiones aut motus, mediis illis, tanquàm substantiis, præstantiores esse absurdum est.

V. III. Imò ipsius hominis finis est aliqua operatio, quandoquidem quorum est aliqua operatio, aut functio, eorum finis consistit in illâ functione. *I. Eth. c. VII.* Sed quâ operatio hominis ipso homine sit nobilior?

VI. IV. Sol & Luna à Deo creata sunt, ut dividant diem & noctem, ut sint in signa, & illuminent terram, quæ omnia illis sunt longè ignobiliora.

VII. Ad I. respondet Suarez, causam finalem perfectiorem esse mediis, si ordo in finem sit rectus, & juxta institutionem naturæ; posse autem ordinari res perfectiores, etiam ipsum Deum, ad imperfectiores, sed illum ordinem esse perversum, & à rectâ ratione, & ab eo, quod naturæ rerum postulant, alienum. Quæ responsio est ad mentem Aristotelis *cit. c. I L. VII. Polit.* ubi disputans, bona animi præstantiora esse bonis corporis & fortunæ, inter alia hoc utitur argumento, quod hæc naturâ expetibilia sint propter illa & omnes bene sanæ mentis homines expetere hæc debeant propter illa, & non illa propter hæc. Quod argumentum nostra Regulâ niti, evidens est.

IX. Responderi quoque aliter potest, nempe quò modo quilibet finis dicitur bonum, eo modo etiam accipiendum esse, cum dicitur finis melior iis, quæ ad finem destinantur. At cum dicitur finem esse bonum, tùm id, quod reverà hujusmodi est, tùm quod apparet esse, intelligitur, quemadmodum *Reg. præc.* vidimus. Sic ergò dicendum, finem esse meliorem iis, quæ ad finem aut reverà, aut ratione illorum, qui ea ad finē referunt, quatenus scilicet isti melius quidem expetunt propter deterius, quod tamen pro meliori habent; sicut illi, qui rerum scientiæ vacant, aut in bello præclaram navant operam propter divitias aut honorem, divitias & honores dubio procul potiores esse censent.

IX. Quantum ad II. dicitur aliquid melius vel *πρωτότερον* bifariam, *ἀπλῶς, καὶ ὑμῖν*, absolute, sive in se & sua naturâ, & deinde nobis, sive respectu nostri, quia nobis est convenientius. V. g. Lupus naturâ suâ præstat panem, quia Lupus est substantia animata, sensu prædita; sed nobis panis est lupo melior. Et Aristoteles *L. VII. Pol. I.* ubi nulla distinctione utitur, docet, animam non naturâ tantùm esse meliorem, quàm corpus aut fortunam, sed & nobis. Sufficit, finem esse meliorem quàm media nobis, licet media in se sint præstantiora. Et hoc modo se habent illa, quæ in argumento afferuntur. Quò pertinet, quod scribit Aristoteles *I. Magn. c. III. nemo*, inquiens, *velit*

*vis*

*visum h  
& oculus  
cendum.*

*lius & opt*

X. Ad  
ri posset,  
esse dicit  
ipio hom  
sumitur,  
nempe, h  
ratione t  
scit finis,  
rari. Q  
oculo, q  
men ocu  
deat, atq  
bono est

XI. S  
pe, aliud  
pter fine  
vel id, q  
quod ali  
Homo e  
appetit,  
non id, q

XII.  
quoque.  
lius esse  
veniens

*visum habere eâ lege, ut non videat, sed conniveat  
& oculus claudat. Idem de auditu ceterisque di-  
cendum. Proinde quorum usus & habitus est, me-  
lius & operabilius eorum usus est habitus.*

X. Ad III, ex sententiâ quorundam responde-  
ri posset, cum hominis finis aliqua ejus operatio  
esse dicitur, finem tum quoque esse nobilius quid  
ipso homine, non ut operatio per se & seorsum  
sumitur, sed ut simul comprehenditur subjectum,  
nempe, homo, ex quò tanquàm fine *cui*, & ope-  
ratione tanquàm fine *cujus*, unus integer coale-  
scit finis, qui est homo operans vel hominem ope-  
rari. Quæ responsio etiam quadrat in illud de  
oculo, qui nobilior est actu videndi; quatenus ta-  
men oculus eò destinatus est, ut ipsum animal vi-  
deat, atq; ita finis ille & visionē, & animal, cui illa  
bono est, cõplectitur, finis ille nobilior est oculo.

XI. Sed quid si aliter ita respondeamus, nem-  
pe, aliud est medium, vel id quod appetitur pro-  
pter finem ab aliquò, aliud est agens primarium,  
vel id, quod appetit aliquid. Regula finem eò,  
quod aliquid ejus gratiâ appetit, melius esse dicit.  
Homo est id, cujus est aliquis finis, & quod finem  
appetit, ut scientiam aut aliam aliquam *ἐπέπρωτα*,  
non id, quod propter finem appetitur.

XII. Sunt tamen & viri eruditissimi, qui id  
quoque, quod appetitur, eò, quod appetit, me-  
lius esse posse asserunt. Cùm enim non incon-  
veniens sit, aliquid diversò respectu tum nobilius,  
tum

tum ignobilius esse, hominem e. g. tanquam substantiam, simpliciter & absolute nobiliorem scientia aliisque ejus operationibus, tanquam accidentibus, esse profitentes, secundum quid tamen ignobiliorem esse statuunt. Habet enim homo in se aliquid, quod est ratio appetendi aliquam, *ἐνέργειαν*, v. g. actum sciendi, illud est potentia ad scientiam, vel quod potentia est sciens, quod est ignobilius quid scientia ipsa, sicut homo potentia est ignobilior homine actu. Id igitur, quod appetitur, nobilius est ipso appetente, quoad id, quod appetenti est ratio appetitus: id verò est potentia.

XIII. Ad IV. respondetur: Finis Solis & Lunæ, aliorumque corporum, cœlestium, est mundus hic inferior, (ut ipse Averroës *comment. XVII L. I. de Cœlo* ait, quod & ex Aristotele *I. Meteor. c. II.* defini posse videtur & in primis homo, tum quia is inter res sublunares citra controversiam est nobilissima, tum, quia alia illarum ad ipsum, tanquam ad finem referuntur, quod innuit Aristoteles *II. Phys. t. 24.* expresse autem & fusius docet. *I. Polit. c. IIX.* At si nullum aliorum, quæ sub Cœlo continentur, præstantius est Cœlo, certe non negandum videtur, hominem ipsi præstare. Augustinus *L. de duabus anim. contra Manich.* scribere non dubitat, muscam Soli esse præferendam. Quod si Solem & lunam cum illuminatione, distinctione temporum, & signis, quæ præ-

præstant  
esse quæ  
do huic

*Finis est*

I. de  
quod bo  
pter ipse  
sed non  
*αὐτὸς γὰρ*

*βίβλεται  
βέλητον  
que Poe  
finem, c  
ultimum  
mum.*

Poëtam  
eum hab  
scilicet  
mur. Su  
extremo  
sa finali  
Pæd. 7.  
quemad  
e. rur  
vita vo  
*κα, sive*  
nim ut

præstant, comparemus, dicimus & hæc meliora esse quàm illa, non absolutè, sed nobis vel munito huic inferiori, propter quem facta sunt.

## REGULA III.

*Finis est ultimum. II. Phys. t. 23. II. Met. t. 8.*

I. sed non omne ultimum est finis, verùm id, quod bonum, quodque ita expeditur, ut aliud propter ipsum expetatur. Mors enim ultimum est, sed non finis, id est, causa finalis. Διὸ καὶ ὁ ποιητῆς γελοῖως παρεήχηται εἶπέν.

ἔχει τέλος τὴν, ἥς ὡς δὲ σκοπὸν ἐγένετο.

Ὁρίζεται γὰρ ὁ πᾶν εἶναι τὸ ἔχαπεν τέλος. ἀλλὰ τὸ βέλτερον scribit Aristoteles t. 23. L. II. Phys. ideoque Poeta ridiculè adductus est, ut diceret, habet finem, cuius causâ genitus erat. Non enim omne ultimum meretur nomen finis, sed id, quod est optimum. Reprehendit nimirum hic Philosophus Poëtam, quod loquens de aliquò defuncto, dixit eum habere finem, propter quem natus sit, quasi scilicet mors sit causa finalis propter quam nascimur. Sumitur quidem & nomen τέλος & finis pro extremo sive ultimo alicujus rei, quod tamen causa finalis non sit, quâ ratione apud Xenophontem Pæd. 7. dicitur ille, qui moritur, τέλος ἔχειν, quemadmodum & Rom. VI. 21. τέλος malorum est mors. Et Cicero, & alii mortem finem vitæ vocant; Sed ut τέλος est idem quod τὸ ἐνεκα, sive causa finalis, sic mors non est finis. Non enim ut moriamur, nascimur, aut vivimus.